

Dopuszczalność operacji wojskowych w przestrzeni kosmicznej na przykładzie U.S. Space Force. Analiza na podstawie Układu o przestrzeni kosmicznej z 1967 roku

Permissibility of Military Operations in Outer Space on the Example of the U.S. Space Force. Analysis Based on the Outer Space Treaty of 1967

In 2019 American administration established the U.S. Space Force – a new type of armed force to protect the U.S. interests in outer space. This, along with the civilian Artemis program, is another signal that shows a renewed American interest in space and the benefits that may result from its exploitation. As a result of the U.S. actions, a debate has risen among the international community regarding the permissibility of such actions under the current International Space Law.

This author focuses on the capability of military forces, such as the U.S. Space Force, in outer space, in the light of The Treaty on Principles Governing the Activities of States in the Exploration and Use of Outer Space, Including the Moon and Other Celestial Bodies, opened for signature at Moscow, London and Washington, on 27 January 1967. The author analyzes the permissibility of military presence in outer space from the perspective of the above-mentioned treaty, considering the available information about the mission and purpose of the U.S. Space Force.

The author mentions the regulations resulting from the Outer Space Treaty, which may affect the placement of military systems in outer space, in particular the provisions imposing on the State-Parties the obligation to use the outer space exclusively for peaceful purposes.

Adam Buczkowski

magister prawa

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

ORCID – 0000-0001-8743-7325

e-mail: adam.j.buczkowski@gmail.com

Słowa kluczowe:

U.S. Space Force, międzynarodowe prawo kosmiczne, wojsko, użytkowanie przestrzeni kosmicznej w celach pokojowych, przestrzeń kosmiczna

Key words:

U.S. Space Force, International Space Law, military, the use of the outer space for peaceful purposes, the outer space

<https://doi.org/10.36128/prwi.vi38.270>

1.

W dniu 20 grudnia 2019 r., wraz z uchwaleniem National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2020¹, powołana została najnowsza gałąź sił zbrojnych Stanów Zjednoczonych Ameryki – U.S. Space Force (pol. Siły Kosmiczne USA; dalej: Space Force). Zgodnie z informacjami zamieszczonymi na stronie

1 „National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2020,” Public Law No: 116-92 (12/20/2019), <https://www.congress.gov/bill/116th-congress/senate-bill/1790/text>.

internetowej Space Force², jej misją jest organizacja, wyszkolenie oraz wyposażenie sił kosmicznych w celu ochrony interesów USA i jej sojuszników w kosmosie, oraz zapewnić im zdolności kosmiczne. Do obowiązków Space Force należy wyszkolenie żołnierzy sił kosmicznych (ang. *Guardians*)³, pozyskiwanie kosmicznych systemów militarnych, rozwijanie doktryny wojskowej w zakresie siły kosmicznej oraz organizowanie sił kosmicznych w celu przedstawienia ich dowództwom bojowym (ang. *Combatant Commands*).

Jest to pierwszy rodzaj sił zbrojnych na świecie, którego docelowym miejscem działania ma być przestrzeń kosmiczna. Z uwagi na to, działania Space Force należy ocenić przez pryzmat międzynarodowego prawa kosmicznego, głównie na podstawie Układu o przestrzeni kosmicznej z 1967 roku, w którego właściwości znajdują się wszystkie obiekty wypuszczone w przestrzeń kosmiczną. Wspomniana umowa jest wynikiem zimnowojennej rywalizacji mocarstw, gdy wśród społeczności międzynarodowej istniała obawa przed przeniesieniem tej rywalizacji, wraz z bronią masowego rażenia (np. broń atomowa) do przestrzeni kosmicznej⁴.

Układ o przestrzeni kosmicznej z 1967 roku jest uznawany za najważniejszy z umów tworzących międzynarodowe prawo kosmiczne – sygnatariuszami tej umowy jest 134 państw⁵, w tym wszystkie najważniejsze mocarstwa posiadające możliwość prowadzenia działalności w przestrzeni kosmicznej. Również dzisiaj uznaje się tę umowę za posiadającą kluczowy wpływ na aktywność państw w przestrzeni kosmicznej, czego dowodem są m.in. liczne odniesienia do Układu o przestrzeni kosmicznej z 1967 roku w najnowszej legislacji państw (m.in. luksemburskiej ustawy dot. aktywności w przestrzeni kosmicznej, tj. Loi du 15 décembre 2020 portant sur les

2 „Mission,” About Us, U.S. Space Force, dostęp 18 marca 2021 r. <https://www.spaceforce.mil/About-Us/About-Space-Force/Mission/>.

3 Zgodnie z obowiązującą w USA nomenklaturą nazw żołnierzy poszczególnych rodzajów sił zbrojnych wskazującą na ich oddzielną tożsamość w strukturach (np. żołnierz marine w korpusie marines), także personel wojskowy *Space Force* otrzymał oddzielną nazwę tj. *Guardian*. W prostym tłumaczeniu na język polski *Guardian* oznacza strażnika, gwardzistę, stróża itp., jednak z uwagi na brak oficjalnego tłumaczenia lub przeważającego zwyczaju, w niniejszym tekście będzie używane precyzyjne określenie „żołnierz sił kosmicznych”.

4 Jeremy L. Zell, „Putting a Mine on the Moon: Creating an International Authority to Regulate Mining Rights in Outer Space” *Minnesota Journal of International Law* 15, nr 2 (2006): 489-490.

5 Stan na 25 marca 2021 r.

activités spatiales⁶) oraz istotnych porozumień międzynarodowych (szczególnie Porozumienie Artemida z 13 października 2020 roku⁷ dotyczące powrotu Amerykanów na Księżyc oraz wykorzystaniu go do prowadzenia działalności komercyjnej i użytkowania na rzecz utrzymania stałej obecności człowieka w tym miejscu).

Układ o przestrzeni kosmicznej z 1967 roku ustanowił ramy funkcjonowania państw w przestrzeni kosmicznej, wprowadzając szereg zasad, np. zasada niezawłaszczalności przestrzeni kosmicznej⁸, zasada ratowania kosmonautów⁹, zasada odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez obiekty kosmiczne¹⁰ czy zasada rejestracji obiektów kosmicznych¹¹. Niemniej, w czasie trwania negocjacji nad tą umową, najważniejszym celem zarówno USA, jak i ZSRR było niedopuszczenie, aby rywal zyskał przewagę poprzez militaryzację przestrzeni kosmicznej¹². Z uwagi na to, najwięcej miejsca w Traktacie kosmicznym z 1967 roku poświęcono zagadnieniu jurysdykcji nad obiektami kosmicznymi oraz jakie działania wojskowe mają być zakazane w przestrzeni kosmicznej, z uwagi na zasadę pokojowego wykorzystania przestrzeni kosmicznej¹³.

W miarę postępu technologii oraz zwiększenia dostępności przestrzeni kosmicznej pojawia się jednak coraz więcej głosów rozważających nad ewentualnymi korzyściami wypowiedzenia Układu o przestrzeni kosmicznej z 1967 roku przez największe podmioty (szczególnie USA) prowadzące

6 „Loi du 15 décembre 2020 portant sur les activités spatiales,” *Mémorial A n° 1086 de 2020*, <http://legilux.public.lu/eli/etat/leg/loi/2020/12/15/a1086/jo>.

7 „The Artemis Accords,” Artemis, NASA. <https://www.nasa.gov/specials/artemis-accords/index.html>. [dostęp: 25.032021]; m.in. w ust. 1 niniejszego Porozumienia stwierdzono, że „(...) Porozumienie stanowi polityczne zobowiązanie do przestrzegania zasad opisanych w niniejszym dokumencie, z których wiele zapewnia operacyjną implementację ważnych zobowiązań zawartych w Traktacie kosmicznym z 1967 r. i innych instrumentach.” (ang. [...] The Accords represent a political commitment to the principles described herein, many of which provide for operational implementation of important obligations contained in the Outer Space Treaty and other instruments).

8 Układ o przestrzeni kosmicznej z 1967 r., art. II.

9 Ibidem, art. V.

10 Ibidem, art. VII.

11 Ibidem, art. VIII.

12 Ezra J. Reinstein, „Owning Outer Space” *Northwestern Journal of International Law & Business* 20, nr 1 (1999): 62.

13 Ibidem, 63.

działalność w przestrzeni kosmicznej¹⁴. W kontekście ochrony interesów państwa w przestrzeni kosmicznej siły zbrojne operujące w przestrzeni kosmicznej mogłyby dążyć do opracowywania nowych możliwości, które znacząco udoskonaliłyby ich wpływ na bezpieczeństwo narodowe swojego państwa¹⁵, będąc jednocześnie nieskrępowanym przez postanowienia umowy. Postanowienia Układu o przestrzeni kosmicznej z 1967 roku, pomimo ograniczeń nakładanych na Państwa-Strony w użytkowaniu przestrzeni kosmicznej, nie zabraniają jednak wykorzystywania siły militarnej w tym obszarze.

2.

Art. IV Układu o przestrzeni kosmicznej z 1967 roku nakłada na państwa obowiązek pokojowego wykorzystywania przestrzeni kosmicznej. W związku z tym należy dokonać analizy, czy ustanawianie nowych rodzajów sił zbrojnych o podobnej charakterystyce nie narusza obowiązującego prawa międzynarodowego, a szczególnie wyżej wymienionej umowy międzynarodowej.

Brzmienie art. IV Układu o przestrzeni kosmicznej z 1967 roku jest następujące:

„Państwa Strony Układu zobowiązują się nie wprowadzać na orbitę wokół Ziemi żadnych obiektów przenoszących broń jądrową lub jakiegokolwiek inne rodzaje broni masowego zniszczenia ani nie umieszczają tego rodzaju broni na ciałach niebieskich lub w przestrzeni kosmicznej w żaden inny sposób.

Księżyc i inne ciała niebieskie użytkowane są przez wszystkie Państwa Strony Układu wyłącznie w celach pokojowych. Zakazuje się zakładania wojskowych baz, instalacji oraz fortyfikacji na ciałach niebieskich, dokonywania na nich prób z jakimikolwiek typami broni oraz przeprowadzania manewrów wojskowych. Korzystanie z personelu wojskowego w celu badań naukowych lub w jakichkolwiek innych celach pokojowych nie jest zabronione. Nie zabrania się również korzystania z wszelkiego sprzętu lub urządzeń koniecznych dla pokojowych badań Księżyca i innych ciał niebieskich”.

W pierwszej kolejności należy się odnieść do kwestii samej obecności personelu i sprzętu wojskowego w przestrzeni kosmicznej. Art. IV Układu o przestrzeni kosmicznej z 1967 roku stanowi, że Księżyc i inne ciała niebieskie użytkowane są przez wszystkie państwa „wyłącznie w celach

14 Kurt Anderson Baca, „Property Rights in Outer Space” *Journal of Air Law and Commerce* 58, nr 4 (1993): 1067-1068.

15 Clayton J. Schmitt, „The Future Is Today: Preparing the Legal Ground for the United States Space Force” *University of Miami Law Review* 74, nr 2 (2020): 585.

pokojoych”. W tym przypadku należy pochylić się nad znaczeniem tego terminu. Przepisy umowy pozostają jednak pozbawione jednoznacznych definicji, co czyni je niejasnymi¹⁶, a następnie powoduje, że ich znaczenie jest rozstrzygane dopiero na kanwie praktyki państw oraz braku sprzeciwu społeczności międzynarodowej wobec ich postępowania. Skonstruowana w ten sposób umowa rodzi debaty w doktrynie prawa kosmicznego nad znaczeniem takich terminów, jak „doktryna wspólnego dziedzictwa ludzkości”¹⁷, „astronauta” i „obiekt kosmiczny”¹⁸ lub gdzie dokładnie znajduje się granica przestrzeni kosmicznej¹⁹.

Brak zamieszczenia definicji określeń użytych w tekście umowy międzynarodowej powoduje nieścisłości w jej zrozumieniu oraz pozostawia szerokie pole do interpretacji, co dotyczy także nieściśłego określenia wyżej wymienionych „celów pokojowych”. We wczesnych latach obowiązywania Układu o przestrzeni kosmicznej z 1967 roku, sygnatariusze umowy przedstawiali własne interpretacje tych przepisów, z czego przeważające były doktryny wysuwane przez USA oraz ZSRR – ówczesnie dwa najważniejsze mocarstwa dysponujące możliwością prowadzenia działalności w przestrzeni kosmicznej²⁰. Z punktu widzenia USA, wyrażenie „pokojoych” oznaczało „nieagresywny”, co równocześnie mogłoby oznaczać, że przestrzeń kosmiczna mogłaby być wykorzystywana dla zwiększenia bezpieczeństwa narodowego tego państwa²¹. Dla kontrastu ZSRR stało na stanowisku, że „cele pokojowe” oznaczają brak obecności wojskowej *sensu largo* w jakikolwiek sposób, tj.

-
- 16 Tina Hlimi, „The Next Frontier: An Overview of the Legal and Environmental Implications of Near-Earth Asteroid Mining” *Annals of Air and Space Law* 39, (2014): 446.
- 17 Zell, „Putting a Mine on the Moon: Creating an International Authority to Regulate Mining Rights in Outer Space” 506.
- 18 Steven Freeland, „Fly Me to the Moon: How Will International Law Cope with Commercial Space Tourism” *Melbourne Journal of International Law* 11, nr 1 (2010): 103-111.
- 19 Art Dula, „Private Sector Activities in Outer Space” *International Lawyer* 19, nr 1 (1985): 167.
- 20 Lauren Hauck, „The Rogue One: Trump’s Space Force and the Threat of a New Cold War” *University of Hawai’i Law Review* 42, nr 2 (2020): 133.
- 21 Christopher M. Petras, „Space Force Alpha - Military Use of the International Space Station and the Concept of Peaceful Purposes” *Air Force Law Review* 53, (2002): 170.

„niemilitarne”²². Takie działanie miało posłużyć sparaliżowaniu umieszczenia amerykańskich satelitów rozpoznawczych na orbicie ziemskiej²³.

Dyskutując nad istotą znaczenia „celów pokojowych”, warto zacytować kontekst z Układu w sprawie Antarktydy, podpisanego w Waszyngtonie dnia 1 grudnia 1959 roku²⁴ (dalej: Układ antarktyczny z 1959 roku). Niniejsza umowa międzynarodowa w znaczącym stopniu służyła za model dla Układu o przestrzeni kosmicznej z 1967 roku i przez wielu jest uznawana za główny powód, dla którego Antarktyda pozostaje zdemilitaryzowana²⁵. Ponadto, jest on przywoływany szczególnie przez zwolenników interpretacji całkowicie zdemilitaryzowanej przestrzeni kosmicznej²⁶.

Analogiczny dla art. IV Układu o przestrzeni kosmicznej z 1967 roku jest art. I Układu antarktycznego z 1959 roku, który brzmi następująco:

- „1. Antarktydę wykorzystuje się wyłącznie w celach pokojowych. Zabrania się w szczególności wszelkich przedsięwzięć o charakterze wojskowym, jak tworzenie baz i fortyfikacji wojskowych, przeprowadzanie manewrów wojskowych oraz doświadczeń ze wszelkimi rodzajami broni.
2. Niniejszy Układ nie zabrania korzystania z personelu lub sprzętu wojskowego dla badań naukowych lub dla wszelkich innych celów pokojowych”.

Porównując oba przepisy, można zauważyć, że – chociaż przepis Układu o przestrzeni kosmicznej z 1967 roku posiada bardziej rozbudowaną treść – są one w znacznej mierze tożsame. Pod tym względem widoczny jest fragment wyliczający szczególne przedsięwzięcia o charakterze militarnym, które są niedozwolone na Antarktydzie, czyli tworzenie baz i fortyfikacji wojskowych, przeprowadzanie manewrów wojskowych oraz doświadczeń ze wszelkimi rodzajami broni. Widoczne jest więc, iż niniejszy przepis stał się wzorem dla art. IV Układu o przestrzeni kosmicznej z 1967 roku.

Z drugiej strony dostrzegalna jest także różnica, która może diametralnie wpłynąć na znaczenie przepisów w obu umowach. Należy porównać zdanie drugie w art. I ust. 1 Układu antarktycznego z 1959 roku oraz zdanie drugie w art. IV akapicie 2 Układu o przestrzeni kosmicznej z 1967 roku.

22 Hauck, „The Rogue One: Trump’s Space Force and the Threat of a New Cold War” 133-134.

23 Petras, „Space Force Alpha – Military Use of the International Space Station and the Concept of Peaceful Purposes”, 171.

24 Dz. U. 1961 r. Nr 46, poz. 237.

25 Petras, „Space Force Alpha - Military Use of the International Space Station and the Concept of Peaceful Purposes”, 168.

26 Ibidem.

W przypadku art. I ust. 1 konstrukcja zdania wskazuje na obowiązywanie katalogu otwartego przedsięwzięć o charakterze wojskowym, po czym wymienione są przykłady takich przedsięwzięć tj. „tworzenie baz i fortyfikacji wojskowych, przeprowadzanie manewrów wojskowych oraz doświadczeń ze wszelkimi rodzajami broni”, gdyż przepis wskazuje na „wszelkie” przedsięwzięcia wojskowe. Dla porównania analogiczny fragment art. IV pozbawiony jest wyrażenia „zabrania się w szczególności wszelkich przedsięwzięć o charakterze wojskowym, jak...”, a jedynie przechodzi do wyliczenia konkretnych czynności, jakimi są „zakładanie wojskowych baz, instalacji oraz fortyfikacji na ciałach niebieskich, dokonywania na nich prób z jakimikolwiek typami broni oraz przeprowadzania manewrów wojskowych”. W związku z tym można uznać, że art. IV Układu o przestrzeni kosmicznej z 1967 roku *a contrario* do art. I Układu antarktycznego z 1959 roku tworzy katalog zamknięty czynności o charakterze wojskowym, które są zakazane w przestrzeni kosmicznej.

Czerpanie kontekstu z innych umów prawa międzynarodowego, sporządzanych w podobnym czasie i używających analogicznych terminów, może okazać się pomocne w interpretacji Układu o przestrzeni kosmicznej z 1967 roku. Trzeba jednak zaznaczyć, że są to oddzielne umowy dotyczące innych obszarów – inny obszar podlegający regulacji przez umowę, inna konstrukcja przepisów oraz brak definicji zawartych w umowie oznaczają również inne rozumowanie wyrażenia „celów pokojowych” znajdującego się tamże.

Powyższe potwierdza dotychczasowa praktyka państw w respektowaniu postanowień Układu o przestrzeni kosmicznej z 1967 roku. Pierwotnie USA skłaniało się ku doktrynie „niemilitarnego” użytkowania przestrzeni kosmicznej, jednakże od czasu opracowania technologii satelitów rozpoznawczych zmieniło swoje podejście do tej koncepcji i od początku istnienia przedmiotowej umowy przyjmuje doktrynę zrównującą pokojowe użytkowanie z „nieagresywnym”²⁷. Również ZSRR (a później Rosja) z uwagi na własne niezaprzeczalne wojskowe zaangażowanie w przestrzeni kosmicznej odeszła od doktryny niemilitarnego użytkowania przestrzeni kosmicznej²⁸. Biorąc pod uwagę dostępne narzędzia wyznaczające zasady interpretacji umów, szczególnie art. 31 Konwencji Wiedeńskiej o prawie traktatów, sporządzonej w Wiedniu dnia 23 maja 1969 roku²⁹, który stanowi, że przepisy umów powinno się interpretować w dobrej wierze zgodnie ze zwykłym znaczeniem, jakie należy przypisywać użytym w nim wyrazom, oraz praktykę „szczególnie

27 Ibidem, 169.

28 Hauck, „The Rogue One: Trump’s Space Force and the Threat of a New Cold War”, 133.

29 Dz. U. 1990 r. Nr 74, poz. 439.

dotkniętych” danym zagadnieniem państw³⁰, USA oraz ZSRR stanowiły dwa główne podmioty zajmujące się działalnością w przestrzeni kosmicznej przez ostatnie 50 lat, przez co można zakwalifikować je jako państwa „szczególnie dotknięte” tym zagadnieniem. W związku z czym to one w głównej mierze tworzyły zwyczaj obowiązujący w tej strefie³¹.

Jednocześnie należy pochylić się nad charakterem działań natury militarnej w przestrzeni kosmicznej i odróżnić działania o charakterze pasywnym i aktywnym, co znacząco może wpłynąć na postrzeganie użytkowania przestrzeni kosmicznej w celach pokojowych³². Choć art. IV Układu o przestrzeni kosmicznej z 1967 roku nie zakazuje *per se* obecności militarnej lub broni w przestrzeni kosmicznej, to w świetle zasady użytkowania kosmosu w celach pokojowych w inny sposób może być postrzeganie militaryzacji w sensie obecności wojskowej w przestrzeni kosmicznej, a dokonywanie uzbrojenia przestrzeni kosmicznej z zamiarem wykorzystania tego uzbrojenia. Obecność wojskowa państwa jedynie służy ujawnieniu jego interesu i obecności w kosmosie, podczas gdy dokonywanie regularnego zbrojenia wymaga przyjęcia aktywniejszej roli³³.

Przykładem wykorzystania siły zbrojnej przy jednoczesnym spełnieniu przesłanek wykonania celów pokojowych powinna być obecność tzw. Błękitnych Hełmów, nawiązujących do postanowień Karty Narodów Zjednoczonych z 26 czerwca 1945 roku³⁴ (dalej: KNZ), w miejscach o podwyższonym ryzyku wybuchu konfliktu zbrojnego, zaprowadzenia pokoju w regionie lub przeciwdziałaniu skutkom klęsk żywiołowych. Jedną z najważniejszych zasad społeczności międzynarodowej skupionej wokół Organizacji Narodów Zjednoczonych (dalej: ONZ), wprowadzoną przez KNZ, jest zasada pokojowego załatwiania sporów międzynarodowych³⁵. Tymczasem wojska znajdujące się pod egidą ONZ stacjonują w licznych miejscach na świecie – obecnie trwa dwanaście operacji mających na celu utrzymanie pokoju³⁶. Działania ONZ w kontekście zasad przewidzianych przez KNZ stanowią potwierdzenie wyżej wymienionej tezy, że charakter operacji wojskowych

30 Wyrok MTS z dnia 20 lutego 1969 r., *North Sea Continental Shelf Case* (1969) I.C.J. Rep. 3.

31 Patrick K. Gleeson, „Legal Aspects of the Use of Force in Space” (LL.M. thesis, McGill University, 2005), 32.

32 Hauck, „The Rogue One: Trump’s Space Force and the Threat of a New Cold War”, 133.

33 Ibidem.

34 Dz. U. 1947 r. Nr 23, poz. 90.

35 Ibidem, art. 2.

36 „Where We Operate”, United Nations Peacekeeping, United Nations. <https://peacekeeping.un.org/en/where-we-operate>. [dostęp: 21.03.2021].

stanowi kluczową przesłankę przy rozstrzyganiu, czy „cele pokojowe” mogą być realizowane przy jednoczesnym wykorzystaniu obecności wojskowej.

Kolejny przykład stanowią środki służące wyniesieniu ładunków oraz ludzi na orbitę ziemską. Technologia raketowa, dzięki której państwa są w stanie prowadzić działalność w przestrzeni kosmicznej, znacząco pokrywa się z technologią balistycznych pocisków międzykontynentalnych (ang. ICBM – Intercontinental Ballistic Missile) zdolnych do przenoszenia m.in. głowic nuklearnych³⁷. Mimo to, analogicznie do zagadnienia satelitów rozpoznawczych, społeczność międzynarodowa nie sprzeciwia się wykorzystaniu tych rakiet w ten sposób.

Termin „celów pokojowych” użyty w art. IV Układu o przestrzeni kosmicznej z 1967 roku jest wyrażeniem nieściśłym, a pozbawiony definicji pozostawia szerokie pole do interpretacji. Ponad wszelką wątpliwość należy jednak uznać, że sama obecność elementów wojskowych w przestrzeni kosmicznej (innych niż specjalnie wymienione w umowie³⁸) nie stoi w sprzeczności z zasadą pokojowego wykorzystania przestrzeni kosmicznej.

3.

Przeprowadzając dogłębną analizę przepisów Układu o przestrzeni kosmicznej z 1967 roku, można wynieść, że większą przeszkodę dla prowadzenia działalności w przestrzeni kosmicznej przez nowe rodzaje sił zbrojnych, jak Space Force, mogą stanowić postanowienia art. XII. Niniejszy przepis posiada następujące brzmienie:

„Wszystkie stacje, urządzenia, wyposażenia i pojazdy kosmiczne na Księżycu i na innych ciałach niebieskich są dostępne, na zasadzie wzajemności, dla przedstawicieli innych Państw Stron Układu. Przedstawiciele ci zawiadamiają uprzednio o zamierzonej wizycie, w celu umożliwienia przeprowadzenia odpowiednich konsultacji i podjęcia środków maksymalnej ostrożności dla zapewnienia bezpieczeństwa i uniknięcia zakłócenia w normalnej działalności urzędnika, które ma być przedmiotem wizyty”.

37 „Benefits of Commercial Space Launch for Foreign ICBM and Satellite Programs”, Hearing before the Subcommittee of International Security, Proliferation, and Federal Services of the Committee on Governmental Affairs, United States Senate. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-105shrg49589/html/CHRG-105shrg49589.htm>. [dostęp: 27.03.2021].

38 Art. IV Układu o przestrzeni kosmicznej z 1967 r. dokładnie określa, jaki rodzaj broni nie może zostać wyniesiony w przestrzeń kosmiczną, tj. obiektów przenoszących broń jądrową lub jakiegokolwiek inne rodzaje broni masowego zniszczenia

Z powyższego przepisu można wynieść, że wszystko, co znajduje się w obszarach określonych przez umowę, w tym instalacje wojskowe, jest także dostępne dla przedstawicieli innych państw-stron. W świetle tego przepisu jedynym warunkiem, jakie spełnić powinno inne Państwo-Strona, aby dokonać wizyty bądź inspekcji, jest uprzednie zawiadomienie o takim zamiarze odpowiedniego Państwa-Strony.

Wojsko rodzaju Space Force z założenia za obszar swoich operacji przyjmuje przestrzeń kosmiczną. Obecnie wszystkie centra operacji Space Force znajdują się na powierzchni Ziemi³⁹, jednak w przyszłości może to ulec zmianie. Już dzisiaj Space Force dysponuje możliwościami prowadzenia działań w przestrzeni kosmicznej. Według dostępnych informacji Space Force posiada pod swoim dowództwem satelity i inne systemy, które dostarczają zabezpieczoną komunikację, dane pogodowe i nawigacyjne dla operacji lądowych, powietrznych i morskich, oraz monitorują wystrzeliwanie pocisków na całym globie⁴⁰. Ponadto, Space Force „utrzyma i wzmocni” przewagę USA w przestrzeni kosmicznej, dążąc do zaadaptowania się do nowych wyzwań strategicznych, stojąc na stanowisku, iż „utrzymanie supremacji kosmicznej to nowa zdolność wymagana do ochrony zasobów kosmicznych USA przed wrogimi atakami”⁴¹.

Biorąc powyższe pod uwagę, a także przywołując obowiązki Space Force – głównie pozyskiwanie kosmicznych systemów militarnych – należy się spodziewać, że obecność militarna w przestrzeni kosmicznej zacznie się zwiększać, w zależności od rozwoju technologii oraz ekspansji człowieka poza powierzchnię ziemską. Jednym z wyzwań, które zostały wspomniane w poprzednim akapicie, może być program Artemida. Program Artemida jest przedsięwzięciem prowadzonym przez NASA (ang. National Aeronautics and Space Administration; amerykańska agencja kosmiczna) we współpracy z innymi państwami-partnerami i ma na celu powrót człowieka na Księżyc, z założeniem ustanowienia stałej obecności na naturalnym satelicie ziemskim⁴². Obecność człowieka na Księżycu w ramach programu Artemida

39 „USSF Locations”, About Us, U.S. Space Force. <https://www.spaceforce.mil/About-Us/Space-Force-Locations>. [dostęp: 27.03.2021].

40 „USSF Capabilities”, About Us, U.S. Space Force. <https://www.spaceforce.mil/About-Us/About-Space-Force/Space-Capabilities>. [27.03.2021].

41 Ibidem.

42 Christopher D. Johnson, „Renewed Ambitions in Space-Exploration Lawmaking” *The Air & Space Lawyer* 33, nr 3 (2020): 20.

będzie miała również na celu zademonstrowanie nowych możliwości komercyjnych, poszerzając globalny wpływ amerykańskiej gospodarki⁴³.

Wymagania wprowadzone w art. XII umowy, nakładające na państwa obowiązek współpracy, nie zakazują wprost dopuszczalnej aktywności wojskowej, ale w praktyce znacząco ją ograniczają bądź pozbawiają sensu. Zapis art. XII może okazać się szczególnie problematyczny dla czynności o charakterze militarnym z uwagi na fakt, iż spełnienie tej przesłanki wymaga ujawnienia personelu, materiałów, instalacji i działań w stopniu niezgodnym z istotą zachowania ogólnego bezpieczeństwa operacji wojskowych⁴⁴. Zgodnie z podręcznikiem Departamentu Obrony USA nr 5205.02 z 3 listopada 2008 roku, powyższe stanowią rodzaj tzw. informacji krytycznych, które w przypadku ujawnienia przeciwnikowi, mogą zapobiec wykonaniu misji, spowodować utratę życia lub uszkodzić „przyjazne” zasoby⁴⁵. Zachowanie takich informacji w tajemnicy jest konieczne, aby operacje wojskowe mogły efektywnie funkcjonować, a w sytuacji ich ujawnienia, tj. gdy przeciwnik zna ruchy wykonywane przez obce wojsko, gdzie znajduje się jego sprzęt i personel oraz jaki jest jego *modus operandi* w sytuacji ataku i obrony, może on przygotować się do zniwelowania znacznych możliwości nieprzyjaciela⁴⁶.

W przeciwieństwie do nieprecyzyjnie skonstruowanego art. IV Układu o przestrzeni kosmicznej z 1967 roku zapis art. XII tej umowy może skutecznie zahamować ekspansje wojskową w przestrzeni kosmicznej. Z drugiej strony, określenie obszarów obowiązywania „dostępności” wymienionych w tym przepisie „stacji, urządzeń, wyposażenia i pojazdów kosmicznych” sugeruje, że nie rozciąga się on na całość przestrzeni kosmicznej, a jedynie na jej poszczególne elementy.

Wiedzą powszechną jest, iż przestrzeń kosmiczna (kosmos), to przestrzeń, która rozciąga się poza Ziemią⁴⁷. Wykorzystując tę definicję inne ciała niebieskie – poza Ziemią – należy również zakwalifikować jako elementy wchodzące w skład przestrzeni kosmicznej. Układ o przestrzeni kosmicznej

43 „What Is Artemis?” Artemis, NASA. <https://www.nasa.gov/what-is-artemis>. [dostęp: 27.03.2021].

44 Schmitt, „The Future Is Today: Preparing the Legal Ground for the United States Space Force”, 569.

45 „DoD Operations Security (OPSEC) Program Manual”, Department of Defense. <https://www.esd.whs.mil/Portals/54/Documents/DD/issuances/dodm/520502m.PDF?ver=Hym9p5Y2P7z-npaWFkGtmA%3D%3D>. [27.03.2021].

46 Schmitt, „The Future Is Today: Preparing the Legal Ground for the United States Space Force”, 569

47 Zgodnie z hasłem „przestrzeń kosmiczna” w Encyklopedii PWN, jest to przestrzeń, która rozciąga się poza obszarem atmosferycznym Ziemi.

z 1967 roku może jednak wskazywać na inne rozumienie przestrzeni kosmicznej. W niniejszym tekście wielokrotnie podkreślono brak umieszczenia definicji w Traktacie kosmicznym z 1967 roku, jednak sposób użycia terminologii i nazewnictwa w przepisach zdaje się wskazywać, że w rozumieniu tej umowy „przestrzeń kosmiczna”, „Księżyc” i „inne ciała niebieskie” stanowią oddzielne obszary.

W treści art. I Układu o przestrzeni kosmicznej z 1967 roku użyto sformułowania „badanie i użytkowanie przestrzeni kosmicznej, łącznie z Księżycem i innymi ciałami niebieskimi...”. Konstruując przepis artykułu tak, by oddzielić różne terminy, zdaje się wskazywać na zamiar dystynkcji obszarów rozciągających się poza Ziemią. Potwierdzeniem tego może być porównanie treści pozostałych przepisów umowy. Sformułowanie „przestrzeń kosmiczna, łącznie z Księżycem i innymi ciałami niebieskimi” powtarza się m.in. w art. II⁴⁸, art. III⁴⁹ bądź art. VI⁵⁰, jednak w art. IV oraz art. XII brak jest wskazania na wszystkie wymienione wcześniej obszary. W odniesieniu do zasady wyrażonej w art. IV Układu o przestrzeni kosmicznej z 1967 roku zostało tam użyte sformułowanie „Księżyc i inne ciała niebieskie użytkowane są przez wszystkie Państwa Strony Układu wyłącznie w celach pokojowych”, brakuje więc sformułowania „przestrzeń kosmiczna”. Zabieg ten powtarza się

-
- 48 Układ o przestrzeni kosmicznej z 1967 r., art. II: „Przestrzeń kosmiczna, łącznie z Księżycem i innymi ciałami niebieskimi, nie podlega zawłaszczeniu przez państwa ani poprzez ogłoszenie suwerenności, ani w drodze użytkowania lub okupacji, ani w jakikolwiek inny sposób”.
- 49 Ibidem, art. III: „Państwa Strony Układu prowadzą działalność w zakresie badań i użytkowania przestrzeni kosmicznej, łącznie z Księżycem i innymi ciałami niebieskimi, zgodnie z prawem międzynarodowym, łącznie z Kartą Narodów Zjednoczonych, w interesie utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa oraz rozwoju współpracy i porozumienia między narodami”.
- 50 Ibidem, art. VI: „Państwa Strony Układu ponoszą odpowiedzialność międzynarodową za swoją działalność w przestrzeni kosmicznej, łącznie z Księżycem i innymi ciałami niebieskimi, niezależnie od tego, czy jest ona prowadzona przez instytucje rządowe lub pozarządowe, osoby prawne, jak również za zapewnienie zgodności tej działalności z postanowieniami niniejszego Układu. Działalność pozarządowych osób prawnych w przestrzeni kosmicznej, łącznie z Księżycem i innymi ciałami niebieskimi, wymaga upoważnienia i stałego nadzoru ze strony danego Państwa Strony Układu. Jeżeli działalność w przestrzeni kosmicznej, łącznie z Księżycem i innymi ciałami niebieskimi, prowadzi organizacja międzynarodowa, odpowiedzialność za przestrzeganie niniejszego Układu ponosi zarówno organizacja międzynarodowa, jak i Państwa Strony niniejszego Układu, uczestniczące w takiej organizacji”.

także w art. XII umowy, który zawiera zapis, iż „wszystkie stacje, urządzenia, wyposażenia i pojazdy kosmiczne na Księżycu i na innych ciałach niebieskich są dostępne” – ponownie, w niniejszym przepisie brakuje sformułowania „przestrzeń kosmiczna”.

Celowość takiej konstrukcji treści przepisów potwierdza również dotychczasowa praktyka państw, a szczególnie wprowadzanie i użytkowanie satelitów rozpoznawczych. Oznacza to, że w teorii Układ o przestrzeni kosmicznej z 1967 roku nie zapobiega umieszczaniu systemów wojskowych w przestrzeni kosmicznej poza Księżycem i innymi ciałami niebieskimi, w tym również na orbicie ziemskiej (poza rodzajami broni wymienionymi w art. IV umowy), do czego może ewentualnie dążyć taki rodzaj sił zbrojnych jak Space Force.

4.

W nawiązaniu do wniosków przedstawionych w poprzednim punkcie także przedstawiciele doktryny sygnalizują konieczność wdrożenia takich systemów wojskowych, co może okazać się konieczne w niedalekiej przyszłości, z uwagi na rosnące zagrożenie dla interesów USA w przestrzeni kosmicznej⁵¹.

W publikacji o nazwie *The White Paper*, dotyczącej chińskiej strategii militarnej z 2015 roku⁵² Chiny uznały, że przestrzeń kosmiczna (obok cyberprzestrzeni) stała się nowym „szczytem” w rywalizacji strategicznej pomiędzy wszystkimi stronami. Państwo to dokonuje szeregu działań, który wpływa na rywalizację w tym obszarze. Na gruncie militarnym, w tym samym roku, powołały Strategiczne Siły Wsparcia (ang. Strategic Supply Force – SSF), a ich funkcją jest centralizowanie m.in. wojskowych misji kosmicznych⁵³. Chiny rozwijają jednocześnie zdolności przeciwdziałania aktywności w przestrzeni kosmicznej, czego dowodem są testy broni przeciwsatelitarnych (ang. Anti-Satellite Weapon – ASAT), a który pierwszy przeprowadzony pomyślnie został w 2007 roku – zniszczono starego chińskiego satelitę meteorologicznego.

Poza Chinami również Rosja rozwija swoje systemy służące przeciwdziałaniu aktywności w przestrzeni kosmicznej, prowadząc testy broni

51 Schmitt, „The Future Is Today: Preparing the Legal Ground for the United States Space Force”, 586.

52 „China’s Military Strategy (full text),” White Paper, the State Council of the People’s Republic of China.
http://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2015/05/27/content_281475115610833.htm. [ostatnio zmieniony: 27.05.2015].

53 Todd Harrison et. al., „Space Threat Assessment 2020” *Center for Strategic & International Studies*, (2020): 10. <https://www.csis.org/analysis/space-threat-assessment-2020>. [dostęp: 27.03.2021].

przeciwsatelitarnej⁵⁴. Rosja znacząco inwestuje w rozwój tego typu broni oraz innych rakiet mogących osiągnąć wysokość 200 km n.p.m.⁵⁵. Opracowywanie technologii pozwalającej zwalczać obecność przeciwnika w przestrzeni kosmicznej sięga czasów ZSRR. W dniu 20 października 1968 roku ZSRR pomyślnie zademonstrowało swoje możliwości w tej dziedzinie doprowadzając do zniszczenia własnego satelity znajdującego się na niskiej orbicie okołoziemskiej z wykorzystaniem rakiety ASAT⁵⁶. Co więcej, oprócz doskonalenia technologii broni przeciwsatelitarnych, w 2017 roku Rosjanie umieścili na orbicie jednego satelity, przy którym po dwóch miesiącach wykryto drugiego, a w październiku 2017 roku zarejestrowano trzeciego. Uważa się, że wszystkie te satelity zostały „wypuszczone” z jednego satelity, pierwszego umieszczonego w przestrzeni kosmicznej. W lutym 2020 roku przedstawiciele sił zbrojnych USA wyrazili pogląd, że zachowanie tych satelitów wykazywało cechy broni⁵⁷.

Zaangażowanie w rozwój wojskowych systemów kosmicznych wykazują również inne państwa, w tym szczególnie Indie, Iran oraz Korea Północna. Obecnie jednak ich zdolności należy ocenić jako minimalne w porównaniu do USA, Chin i Rosji⁵⁸.

Ze względu na powyżej wymienione oznaki postępującej militaryzacji przestrzeni kosmicznej, dopuszczalność ustanowienia nowej gałęzi sił zbrojnych, przeznaczonej do ochrony zasobów i interesów państwa w przestrzeni kosmicznej, jest również zasadna w świetle art. 51 KNZ. Niniejszy przepis stanowi, że „nic w niniejszej Karcie nie narusza przyrodzonego prawa każdego członka Organizacji Narodów Zjednoczonych, przeciwko któremu dokonano zbrojnej napaści, do indywidualnej lub zbiorowej samoobrony (...)”. USA, ustanawiając Space Force, zdaje się więc korzystać z wyżej wymienionego niezbywalnego prawa do samoobrony, gdyż jako podmiot najbardziej zaangażowany w działalność w przestrzeni kosmicznej, stoi w obliczu rosnących zagrożeń dla swoich interesów w tym obszarze, które pochodzą z różnych źródeł⁵⁹.

Na podstawie wskazanych w niniejszym tekście argumentów można konstatować, że Układ o przestrzeni kosmicznej z 1967 roku dopuszcza

54 U.S. Space Command Public Affairs Office, „Russia tests direct-ascent anti-satellite missile” *United States Space Command, Department of Defense*, 16 grudnia 2020 r.

55 Harrison *et. al.*, „Space Threat Assessment 2020”, 21.

56 Ibidem.

57 Ibidem, 22.

58 Ibidem, 29-46.

59 Schmitt, „The Future Is Today: Preparing the Legal Ground for the United States Space Force”, 586.

wykorzystywanie siły zbrojnej w przestrzeni kosmicznej. Wyłączeniu z tego podlegają jednak wskazane wprost w niniejszej umowie czynności, tj. zakładanie wojskowych baz, instalacji oraz fortyfikacji na ciałach niebieskich, dokonywanie na nich prób z jakimikolwiek typami broni oraz przeprowadzanie manewrów wojskowych. Uwzględniając rozważania przekazane w niniejszym tekście, widać, iż co do militarnego wykorzystania przestrzeni kosmicznej, w szczególności używania satelitów rozpoznawczych, panowała powszechna zgoda wśród społeczności narodowej.

Obowiązujący od ponad pół wieku stan prawny nabiera nowego znaczenia z uwagi na nowe technologie i zwiększający się dostęp państw do przestrzeni kosmicznej. Niemniej, chociaż państwa szukają nowych rozwiązań w dziedzinie obrony swoich interesów w przestrzeni kosmicznej, ustanawianie nowych rodzajów sił zbrojnych oraz przyznawanie im narzędzi do wypełniania swoich celów oraz realizacji zadań – biorąc również pod uwagę korzystanie przez państwa z prawa do samoobrony wynikającym z KNZ – pozostaje nadal zgodne z regulacjami zawartymi w Układzie o przestrzeni kosmicznej z 1967 roku.

Bibliografia

- Baca Kurt Anderson, „Property Rights in Outer Space” *Journal of Air Law and Commerce* 58, nr 4 (1993): 1041-1085.
- Dula Art, „Private Sector Activities in Outer Space” *International Lawyer* 19, nr 1 (1985): 159-187.
- Freeland Steven, „Fly Me to the Moon: How Will International Law Cope with Commercial Space Tourism” *Melbourne Journal of International Law* 11, nr 1 (2010): 90-118.
- Harrison Todd, Kaitlyn Johnson, Thomas G. Roberts, Tyler Way, Makena Young, *Space Threat Assessment 2020*. Washington: Center for Strategic & International Studies, 2020.
- Hauck Lauren, „The Rogue One: Trump’s Space Force and the Threat of a New Cold War” *University of Hawai’i Law Review* 42, nr 2 (2020): 119-159.
- Hlimi Tina, „The Next Frontier: An Overview of the Legal and Environmental Implications of Near-Earth Asteroid Mining” *Annals of Air and Space Law*, XXXIX (2014): 409-453.
- Johnson Christopher D., „Renewed Ambitions in Space-Exploration Lawmaking” *The Air & Space Lawyer* 33, nr 3 (2020): 20-23.
- Petras Christopher M., „Space Force Alpha – Military Use of the International Space Station and the Concept of Peaceful Purposes” *Air Force Law Review* 53, (2002): 135-181.
- Reinstein Ezra J., „Owning Outer Space” *Northwestern Journal of International Law & Business* 20, nr 1 (1999): 59-98.

Schmitt Clayton J., „The Future Is Today: Preparing the Legal Ground for the United States Space Force” *University of Miami Law Review* 74, nr 2 (2020): 563-597.

Zell Jeremy L., „Putting a Mine on the Moon: Creating an International Authority to Regulate Mining Rights in Outer Space” *Minnesota Journal of International Law* 15, nr 2 (2006): 489-519.

This article is published under a Creative Commons Attribution 4.0 International license.

For guidelines on the permitted uses refer to

<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode>